

УДК 347.72.04

Найаша ЦВЕТИЋАНИН, мастер права
адвокат и стечајни управник

ПРАВ(Н)И ЗНАЧАЈ И МЕСТО ДОБРОВОЉНЕ ЛИКВИДАЦИЈЕ У СИСТЕМУ ПРЕСТАНКА ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА

Резиме

Овим радом се жели указати на чињеницу колико је значајно на законити и професионалан начин знати и умети сировести постојак добровољне ликвидације привредних друштва, те како је и зашто овај постојак неодровано удровићен и лавцизиран од стирани њеових учесника.

Аутор у раду инсистира на значају добровољне ликвидације привредних друштва у систему престанка привредних друштва које му по закону припада, али је скептичан да се овом постојку придаје истиа важност и у пракси, имајући у виду „неадекватан“ начин на који се, у највећем броју случајева, постоја од стирани учесника постојка и орјана који је надлежан за њеово сировођење.

Аутор закључује да би за „унапређење“ постојка добровољне ликвидације привредних друштва било најбоље донети измене и дојуне закона и увести професионализацију функције ликвидационог уравника.

Кључне речи: *добровољна ликвидација, престанак привредног друштва, ликвидациони уравник.*

I Увод

У раду су представљени појам добровољне ликвидације привредних друштава и место које добровољна ликвидација заузима у систему престанка привредних друштава. Потом је институт добровољне ликвидације приказан кроз низ специфичности које одликују како покретање тако и спровођење и окончање поступка добровољне ликвидације привредних друштава. На крају је утврђено место добровољне ликвидације у законском систему Републике Србије.

Разлог због кога је аутор обрадио ову тему јесу неке посебности овог института, али и низ проблема које је аутор уочио у пракси.¹ Који су то практични проблеми? Наиме, од момента оснивања надлежног органа за регистрацију и брисање привредних субјеката битно је повећан број добровољних ликвидационих поступака. Ову чињеницу су својевремено често пратиле тврдње да је сам поступак „олакшан“ и „без претераног учешћа суда“, иако је дискутабилан начин на који је надлежни орган спроводио и окончавао поступке добровољне ликвидације.² Даље, овлашћени службеници овог органа нису били довољно стручни да цене испуњеност услова за покретање и окончање поступка добровољне ликвидације, те брисање привредног друштва из Регистра привредних субјеката, а власници привредних друштава су се понашали по принципу „упиши-обриши“, што је све заједно имало за последицу разне злоупотребе и паушалну примену овог институт (неиспуњење обавеза према државним органима и фондовима, отпуштање запослених и др.). Коначно, није постојала професионална оспособљеност ликвидационих управника, него је ту функцију најчешће обављало лице без посебних стручних и практичних знања и вештина, што законом није забрањено, али је доводило до проблема у пракси (од незнања до злоупотреба).

Када је реч о законском оквиру, Закон о привредним друштвима из 2011. године је уредио услове за покретање поступка добровољне ликвидације, начин спровођења поступка, као и права, обавезе и одго-

1 Аутор је, обављајући функцију стечајног и ликвидационог управника, био у прилици да практично примењује прописе који се односе на стечај и ликвидацију донете 1989, 2004. и 2009. године, као и прописе о предузећима и привредним друштвима донете 1996, 2004. и 2011. године. Будући да је у тренутку израде рада важећа регулатива „побољшала“ терминологију везану за стечај и ликвидацију, може се констатовати да је аутор у пракси руководио поступцима банкрота и добровољне ликвидације.

2 Према мишљењу кандидата, привредна друштва су често брисана из Регистра привредних друштава без било какве претходне контроле испуњености свих законских услова за ликвидацију солвентних привредних друштава, што је нарочито доводило до оштећења поверилаца (запослени, држава и др.).

ворности ликвидационог управника и власника привредног друштва.³ Одредбе овог закона су битно појасниле и детаљније уредиле поступак добровољне ликвидације и положај ликвидационог управника у односу на претходно важећи Закон о привредним друштвима из 2004. године. Ипак, аутор сматра да конкретне законске одредбе нису довољне за квалитетно и законито спровођење поступка добровољне ликвидације, те да би услед постојања правних празнина било правно логично (због природе поступка) и неопходно (због произвољних решења и настанка злоупотреба) применити правила стечајног поступка.⁴

II Начини престанка привредног друштва

Ликвидација привредног друштва, у ширем смислу, означава поступак престанка привредног друштва, чији начин и услови спровођења су прописани законом.

Ако је потребно, односно нужно да привредно друштво буде искључено из правног промета, односно брисано из одговарајућег регистра, претходно се мора покренути и спровести поступак његове ликвидације. Да ли ће поступак ликвидације кренути у смеру ликвидације у ужем смислу (која се може спровести као добровољна или принудна) или у смеру стечаја (који се може спровести банкротством или реорганизацијом), зависи од претходне испуњености одређених материјалних (законских) услова.

Поред ликвидације, привредно друштво може престати и статусном променом (припајање, спајање, подела), а која представља специфичну реорганизацију привредног друштва, где нпр. привредно друштво које се припаја или дели престаје да постоји, али без спровођења поступка ликвидације. Иако има елемената ликвидације привредног друштва у ширем смислу, статусне промене се не спроводе на основу прописа о стечају и ликвидацији (у ужем смислу), будући да представљају по-

3 Закон о привредним друштвима – ЗПД (*Службени гласник РС*, бр. 36/2011 и 99/2011) предвиђа и поступак принудне ликвидације који покреће и по службеној дужности води надлежни орган за привредне регистре (Агенција за привредне регистре Републике Србије). Према сазнањима аутора, у тренутку израде рада, пред Агенцијом за привредне регистре покрећу се и спроводе само поступци добровољне ликвидације, будући да поступак принудне ликвидације, органи за спровођење поступка и трошкови нису прописан законом, односно у том делу постоји правна празнина. Види: Љубиша Дабић, „Принудна ликвидација привредног друштва“, *Право и њивреда*, бр. 4–6/2012, стр. 118–131.

4 Види: Наташа Цветићанин, *Мојћностћ сходне љримене стћечајних љройиса у љостћуућу добровољне ликвидације љривредних друштћава*, Правни факултет, Београд, 2014.

себан поступак престанка привредног друштва, чији начин и услови спровођења су такође прописани законом.

Ако се на овакав начин посматрају ликвидација, стечај и статусне промене, може се закључити да стечај представља врсту ликвидационог поступка, док су статусне промене начин престанка привредног друштва *per se*, без спровођења поступка ликвидације.⁵

Постоји неколико теоријски значајних подела ликвидације у ужем смислу, а према критеријумима који леже у њиховој основи: добровољна и принудна (критеријум представља воља субјекта у погледу престанка), вансудска и судска (критеријум представља улога суда), солвентна и инсолвентна (критеријум представља постојање, односно довољност средстава за намирење поверилаца), редовна и посебна (критеријум представља особеност ликвидационог субјекта).⁶

У енглеском праву, добровољна ликвидација може бити покренута и спроведена од стране власника привредног друштва, односно његових поверилаца (а који опет могу захтевати, ако имају довољно аргумената које цени суд, да уместо ликвидационог субјекта поступак настави да води надлежни суд, што поступак претвара у добровољну „судску“ ликвидацију).⁷

III Специфичности добровољне ликвидације

1. Сагласност воља и разлози за доношење одлуке о добровољној ликвидацији

Најчешће, добровољна ликвидација је у исто време и вансудска и редовна, али је увек (обавезно) солвентна. На основу пуноважне одлу-

5 Вук Радовић, *Добровољна ликвидација њредузећа*, Правни факултет, Београд, 2001, стр. 1.

6 Небојша Јовановић и др., *Приручник за стечајне управнике*, Intemex, Београд, 2006, стр. 417–418; Мирко Васиљевић, *Компанијско право – право њривредних друштва*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, стр. 541–542 и 549.

7 Енгл. *Voluntary winding up (members voluntary solvent; creditors voluntary solvent)*, види: Andrew Keay, Peter Walton, *Insolvency Law-Corporate and Personal*, Essex, 2003, стр. 40–43; у Ирској постоји само members voluntary solvent, док повериоци иницирају добровољну ликвидацију ако је друштво инсолвентно, а на предлог власника друштва, види: Harry Rajak, Peter Horrocks, Joe Bannister, *European Corporate Insolvency, A Practical Guide*, West Sussex, 1995, стр. 334; Geoffrey Morse, Charlesworth and Morse: *Company Law*, London, 1991, стр. 790–805; М. Васиљевић, нав. дело, стр. 548; Мирко Васиљевић, *Коментар Закона о њривредним друштвима*, Београд, 2006, стр. 684. О кретањима *voluntary/solvent liquidation (dissolution of solvent company)* у правима земаља ЕУ види: Н. Rajak, Р. Horrocks, Ј. Bannister, нав. дело, стр. 88, 90, 206–221.

ке покрећу је власници друштва (својом вољом), односно сви они који имају чланска права у ликвидационом субјекту, а тиме и право да донесу одговарајућу одлуку у друштву. Разлог да власници донесу такву одлуку може бити било који (нпр. повлачење са тржишта услед неповољне пореске политике, поштравања прописа релевантних за обављање делатности, лични конфликт власника, односно блокада рада скупштине друштва), тј. нема законом предвиђених разлога, а циљ је увек исти – да друштво престане.⁸

Наш ЗПД не регулише садржину одлуке о покретању поступка добровољне ликвидације. У пракси је уочено да ова одлука садржи нарочито: назив органа који је одлуку донео, пословне податке о друштву, датум доношења одлуке са евентуалном напоменом о одложеном ступању одлуке на снагу, изрека да се покреће поступак ликвидације са или без навођења разлога, разрешење постојећих законских заступника друштва, именовање ликвидационог управника (једног или више) са његовим личним подацима (име и презиме, лични број), налог ликвидационог управнику да поднесе регистрациону пријаву за регистрацију покретања поступка ликвидације, потпис и печат друштва. Одлука најчешће не садржи било какву потврду (изјаву) о солвентности друштва, пошто таква обавеза није прописана законом, али би било корисно унети је, пошто то уноси дозу озбиљности и извесности за повериоце о позитивном исходу спровођења поступка ликвидације.

2. Законска претпоставка солвентности ликвидационог субјекта

За покретање поступка ликвидације, незаобилазни предуслов је солвентност друштва, у свим случајевима ликвидације привредног друштва од стране власника.⁹ Поред имовине која је довољна да се намире сви повериоци који имају потраживања настала пре покретања поступка и током спровођења поступка, друштво у принципу треба да поседује и „вишак“ имовине, тако да му на крају поступка преостане део ликвидационе масе који се дели, односно преноси власницима на име права на ликвидациони остатак.¹⁰

8 ЗПД из 2004. године је садржао „нарочите“ разлоге за покретање поступка ликвидације који су били „помешани“ у погледу основа за покретање добровољне и принудне ликвидације, чије јасно раздвајање тада није постојало. Кандидат је мишљења да закон не треба да дефинише списак разлога за покретање поступка добровољне ликвидације, посебно не да их ограничава или да их меша са разлозима принудне ликвидације; тренутно важећим ЗПД из 2011. године ова нелогичност је исправљена.

9 М. Васиљевић, *Коментар Закона о привредним друштвима*, стр. 683.

10 Михаило Велимировић, „Добровољна ликвидација предузећа“, *Право и привреда*, бр. 5–8/1998, стр. 39.

Разлог за доношење одлуке не сме бити финансијске природе, односно у тренутку доношења одлуке о ликвидацији друштва, исто мора бити солвентно, тако да има довољно средстава за намирење свих својих обавеза у периоду од покретања до окончања поступка добровољне ликвидације. Власници друштва не би смели да донесу одлуку ако знају или су морали знати да друштво нема довољно имовине да подмири све своје обавезе које су настале до тренутка доношења предметне одлуке, а у коју имовину је урачунато и намирење обавезе које ће настати у току спровођења поступка ликвидације (укључујући награду за рад и накнаду трошкова ликвидационог управника).

Даље, управа друштва, ако зна или је морала знати за *инсолвентносћ друштва*, требало би да упозори власнике на незаконитост доношења такве одлуке.¹¹

Последњи „стуб одбране“ евентуалној незаконитој одлуци власника друштва представља ликвидациони управник који мора да поднесе предлог за покретање стечајног поступка уколико утврди да је ликвидациони субјект презадужен, али он то може учинити тек пошто се састави почетни ликвидациони биланс, односно извештај. У том случају постоји протек одређеног времена и могућност наступања штете, која, питање је, да ли се може накнадити услед несавесног и незаконитог одлучивања власника друштва, што је, по мишљењу кандидата, чест случај у пракси.

Ово се може превазићи тако што ће за власнике, односно управу друштва закон прописати казнену одговорност и/или обавезу давања одговарајуће изјаве управе друштва о солвентности друштва која ће *важићи за све време трајања њеног поступка ликвидације* (било као део одлуке о покретању поступка ликвидације, било као посебан документ), а на основу које ће потом власници доносити одлуку о ликвидацији друштва. Оваква изјава, јасно утврђена законом, би била основ за покретање одговарајућег поступка против управе, односно власника ликвидационог субјекта.¹²

11 Иако управа друштва не извршава одлуку о покретању поступка добровољне ликвидације, већ се она том одлуком разрешава, а именовани ликвидациони управник предузима следећи корак (предаја регистрационе пријаве надлежном регистру за регистрацију покретања поступка ликвидације), управа има законску обавезу (дужност пажње) да „опомене“ власнике друштва на последице незаконите одлуке, односно и сама треба да сноси материјалну одговорност за учешће у доношењу незаконите одлуке. Види: ЗПД, чл. 64.

12 Енглеско право познаје установу декларације солвентности друштва, коју даје управа друштва, што је основ за добровољну ликвидацију, где се даје мишљење да ли ће компанија бити способна да исплати све повериоце са каматом, види: М. Васиљевић, *Коментар Закона о привредним друштвима*, стр. 683. У енглеском праву, директор одговара кривично и изриче се казна затвора ако је дао изјаву без правног основа, види: G. Morse, *нав. дело*, стр. 791–792.

У пракси, солвентност треба да подразумева да је управа привредног друштва, након што је извршила потпуну проверу пословног и финансијског стања правног лица, односно његове имовине, заузела став да је могуће да друштво исплати сва своја дуговања у целокупном износу, укључујући и камату.¹³

Ово подразумева и да је управа пронашла решење како да наплати сва потраживања друштва у кратком року, како да разреши спорне имовинске односе у корист друштва, а да не наступе нови у поступку ликвидације, како да на најповољнији начин уновчи имовину друштва, ако за тим буде потребе, те да је израчунала колики ће бити трошкови спровођења ликвидације. Може се закључити да је потребно доста планирања и прецизна рачуница пре него што се донесе одлука о ликвидацији. Пракса је показивала супротно – најпре се донесе одлука, па се потом питања и проблеми решавају „у ходу“, што никада не може резултирати повољним исходом, пре свега за повериоце друштва.

3. Улога суда

Према ЗПД,¹⁴ суд има улогу у решавању спора између ликвидационог управника и власника привредног друштва у погледу награде за рад и висине трошкова, када она није одређена уопште или када ликвидациони управник није задовољан износом утврђеним од стране друштва. Такође, суд ће интервенисати ако наступе радњи (у погледу имовине или друге које је било неопходно предузети у току спровођења поступка) после брисања друштва из надлежног регистра, тако што ће на захтев заинтересованог лица одредити ликвидационог управника (закон не прецизира ранијег или новог). У оба случаја суд ће одлучивати у ванпарничном поступку.

Суд је изгубио надлежност да именује ликвидационог управника, коју је имао према раније важећем ЗПД. Овакво овлашћење суда је било нелогично будући да су поступак регистрације покретања поступка ликвидације (тима и регистрације ликвидационог управника) и брисање друштва били у надлежности Агенције за привредне регистре, а власници друштва су у сваком тренутку могли да разреше ликвидационог управника уколико нису били задовољни његовим радом, односно из било ког разлога (мада би било добро да ипак постоји „оправдан разлог“, а како би власници друштва избегли евентуалну тужбу због неоправданог „отказа“ ликвидационом управнику). У прилог овоме иде

13 Дара Миленовић, „Напомене о неким питањима ликвидације привредних друштва – према Закону о привредним друштвима“, *Правни живоић*, бр. 12/2008, стр. 36.

14 ЗПД, чл. 542, 543.

и чињеница да у новијој судској пракси привредних судова није забележено ни именоване ликвидационог управника нити друго учешће суда у поступку добровољне ликвидације привредног друштва.¹⁵

4. Однос других поступака према поступку добровољне ликвидације

Према ЗПД,¹⁶ паралелно са поступком добровољне ликвидације могу се покренути, односно спроводити и други поступци против или у корист ликвидационог субјекта, а посебно поступак извршења и стечај. Такође, не прекида се ни парнични поступак, а ликвидациони управник је дужан да изда нова пуномоћја.¹⁷

Иако у претходно важећем ЗПД није било овакве изричите одредбе, те спровођење других поступака се могло правдати „довољношћу“ средстава за намирење свих поверилаца, односно није било бојазни да би неко остао ненамирен, у пракси су се појавиле злоупотребе. Управо је поступак добровољне ликвидације покретан да би се избегло плаћање дуговања, односно наплата потраживања, те да би покретањем тог поступка били „стопирани“ други поступци који омогућавају повериоцим да се намире (извршење, стечај). У овом случају аналогија са покретањем стечајног поступка (где се прекидају сви судски, управни и порески поступци у односу на стечајног дужника, односно његову имовину) је незаконита будући да је ликвидациони субјекат солвентан! Дакле, новим ЗПД је искључена могућност утицаја на друге поступке.¹⁸

5. Обустава добровољне ликвидације

Према ЗПД,¹⁹ власници друштва могу одлучити да обуставе поступак добровољне ликвидације и да наставе са пословањем. Ипак, овакву одлуку власници друштва су овлашћени да донесу само ако је ликвидациони субјект у спровођењу поступка ликвидације већ намирио све повериоце у целости (било да су њихова потраживања призната или оспорена) и ако није отпочео расподелу имовине власницима друштва на име ликвидационог остатка. О овим околностима ликвидациони

15 Ненад Аврамовић, Владан С. Перишић, „Привредна друштва у ликвидацији“, Зборник радова *Актуелне ирмене у иравном сисћему држава у реиону*, Нови Сад, 2011, стр. 295.

16 ЗПД, чл. 527.

17 Види: Велисав Марковић, „Добровољна ликвидација привредних друштава“, *Право – теорија и иракса*, бр. 1–3/2013, стр. 80.

18 Драгослав Словић, Гордана Мрдак, *Коментар Закона о ирвредним друштвима*, Београд, 2012, стр. 565.

19 ЗПД, чл. 538.

управник даје изјаву која је саставни део одлуке о обустави ликвидације. Ништа од овога није спорно и потпуно је у складу са легитимном одлуком власника да даље наставе своје пословање (из истих разлога због којих су прекинули пословање, а који никако нису финансијске природе, ако су ти разлози отклоњени и више нису сметња даљем пословању друштва).

У пракси, могућност обуставе поступка добровољне ликвидације је постојала и док је ЗПД изричито није прописао, пошто је ЗПД из 2004. године није забрањивао, а Агенција за привредне регистре је дозвољавала регистрацију даљег наставка пословања, будући да је све било „на добровољној бази“ – и покретање и обустава поступка. Међутим, поступак добровољне ликвидације је често био покретан, а потом обустављан из разлога да би запосленима био отказан уговор о раду услед доношења одлуке о покретању ликвидације, што сада ЗПД изричито забрањује. Наиме, поред горе поменутих услова за доношење одлуке о обустави поступка добровољне ликвидације, додатни услов је да ликвидациони субјект није отказао уговор о раду било ком запосленом по основу ликвидације. Ипак, ликвидациони управник није дужан да да изјаву у погледу отказа уговора запосленима, нити ЗПД утврђује неки други механизам провере оваквог законског услова, што поново може довести до низа злоупотреба у пракси.²⁰

6. Конверзија добровољне ликвидације у стечај

Према ЗПД,²¹ постоји још један разлог за покретање стечајног поступка, поред стечајних разлога које наводи Закон о стечају.²² Наиме, ако ликвидациони управник у првих 30 дана у којима је обавезан да

20 Према мишљењу кандидата, законодавац је увођењем института обуставе поступка добровољне ликвидације, односно услова који морају бити испуњени да би се таква одлука спровела у надлежном регистру остао недоречен у погледу заштите права запослених, будући да услов у погледу отказа уговора о раду остаје на папиру, пошто нема законског механизма како ће бити „проверен“ у пракси (нпр. ликвидациони управник је дужан да достави важећи списак запослених у тренутку покретања и у тренутку обуставе поступка добровољне ликвидације, са доказима о пријави запослених код надлежних служби и фондова и њиховим потврдама да није било одјава, који би требало да се поклапају, осим уговора који су отказани из других законских разлога, а не из разлога покретања поступка добровољне ликвидације). И ова правна празнина би требала бити коригована судском праксом, каква постоји у погледу односа правноснажног решења о отказу уговора о раду и обуставе ликвидационог поступка када ЗПД из 2004. године није изричито прописао обуставу поступка ликвидације. Више о овој судској пракси види: В. Марковић, *нав. дело*, стр. 76, фн. 25.

21 ЗПД, чл. 539

22 Закон о стечају – ЗС (*Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС и 83/2014), чл. 11.

састави финансијски извештај (почетни ликвидациони биланс) утврди да је ликвидациони субјект презадужен, дужан је да у року од 15 дана од дана састављања биланса поднесе предлог за покретање стечајног поступка. Према наведеним роковима, може се закључити да ликвидациони управник већ у раној фази поступка може утврдити да ли је „отпао“ законски предуслов за спровођење поступка добровољне ликвидације, те у оквиру својих дужности према друштву (начело савесности и дужне пажње) је потребно да што пре састави почетни ликвидациони биланс, те не одуговлачи са евентуалним покретањем стечајног поступка, ако је исти неминован.

У још једној, каснијој фази, у тренутку израде почетног ликвидационог извештаја, најраније 90, а најкасније 120 дана од дана почетка ликвидације, ликвидациони управник поново може утврдити да је ликвидациони субјект инсолвентан, те обавезно у року од 15 дана од дана састављања извештаја поднети предлог за покретање стечајног поступка.

У енглеском праву, ликвидациони управник за процену инсолвентности има 12 месеци, колико траје важност декларације о солвентности издате од управе друштва. Када је савестан у погледу чињенице да је наступио разлог инсолвентности, ликвидациони управник је обавезан да сазове скупштину друштва и обавести повериоце. Поступак власничке ликвидације ће се конвертовати у поверилачку ликвидацију, а сматраће се да изјава о солвентности никада није ни дата. У овој ситуацији, а на захтев поверилаца, ликвидационог управника може именовати суд.²³

7. Орган(и) ликвидационог субјекта

Поред именованог ликвидационог управника (или више њих) који преузима улогу законског заступника ликвидационог субјекта (а које функције се разрешавају члан(ови) претходне управе) и који је одговоран за његово законито пословање, не треба заборавити да власници привредног друштва (ортаци, комплементари, скупштина д.о.о., скупштина а.д.), настављају да доносе одлуке у поступку добровољне ликвидације, односно и даље обављају своју функцију кроз: усвајање почетног ликвидационог биланса и извештаја ликвидационог управника, усвајање годишњег ликвидационог извештаја и завршног ликвидационог биланса, доношење одлуке о обустави ликвидације и одлуке о окончању поступка ликвидације.²⁴

Према мишљењу кандидата, власници привредног друштва (односно скупштина чланова или акционара, ортаци или комплементари)

23 G. Morse, *нав. дело*, стр. 795–796.

24 ЗПД, чл. 536, 537, 538, 540.

могу се такође посматрати као орган ликвидационог субјекта. ЗПД нема посебну одредбу која власницима друштва даје статус органа ликвидационог поступка, али је из текста закона логично закључити да се неке активности ликвидационог управника не могу спровести без претходне одлуке власника друштва.²⁵

Такође, ЗПД у делу о ликвидацији привредног друштва не говори ништа о давању претходног одобрења, односно сагласности на поједине радње ликвидационог управника, што не значи да он не треба да их захтева у пракси, а према општим правилима ЗПД.²⁶

Према мишљењу кандидата, потребно је да ликвидациони управник обавезно прибави претходно одобрење, односно сагласност власника друштва за предузимање следећих радњи: пријава послова и радњи у којима постоји лични интерес и прекорачење граница овлашћења.²⁷

У белгијском праву, скупштина друштва има најшира овлашћења и функције које су некада припадале разрешеном одбору директора, тако да она одлучује о обиму овлашћења и пословима које предузима ликвидациони управник (осим ако то већ није прописано оснивачким актом).²⁸

25 „Управљање ликвидационим субјектом за време ликвидације остаје у рукама његових власника“, Н. Јовановић и др., *нав. дело*, стр. 425.

26 Тако ликвидациони управник (као лице које има посебне дужности из ЗПД, чл. 61) је дужан да пријави посао и радњу у којима постоји лични интерес одговарајућем органу друштва. Према ЗПД, чл. 65 то су управа друштва или надзорни одбор, а изузетно скупштина друштва ако друштво има само директора. Према мишљењу кандидата, иако је то законски изузетак, одлуку о постојању личног интереса код ликвидационог управника могу донети само власници друштва.

27 Овлашћења ликвидационог управника прописује ЗПД, чл. 532 који набраја она најважнија, али оставља простора да се листа послова и радњи прошири само ако је то неопходно ради спровођења поступка ликвидације. Да ли су неки послови неопходни за спровођење поступка, некада одлуку може донети сам ликвидациони управник, а некада је препоручљиво да одлуку донесу власници друштва, а на образложен предлог ликвидационог управника. Ово посебно ако се ради о пословима који могу довести до губитка права ликвидационог субјекта или проузроковања штете, а што би могло довести до одговорности ликвидационог управника. Ликвидациони управник је одговоран за штету ако поступак није спроводио законито, али ако је у неким пословима поступао у складу са одлуком „надлежног органа“, онда се његова одговорност искључује (ЗПД, чл. 41, 544). Са становишта праксе и претпостављених одговорности (деликтне, кривичне), за ликвидационог управника је много „паметније“ да тражи претходно или накнадно одобрење од власника друштва, те се у том контексту они посматрају као равноправни орган ликвидационог субјекта.

28 Н. Rajak, P. Horrocks, J. Bannister, *нав. дело*, стр. 58.

8. Одсуство посебних правила о дејству добровољне ликвидације

ЗПД не прописује посебна правила о дејству добровољне ликвидације, односно наступању одређених правних последица услед покретања поступка добровољне ликвидације. Из тог разлога се мора размишљати у правцу сходне примене стечајних прописа на поступак добровољне ликвидације. У случају покретања стечајног поступка, последице наступају по стечајног дужника у вези са правним пословима које је предузео пре покретања стечајног поступка и поступцима који се воде против или у корист стечајног дужника или његове имовине.²⁹

У енглеском праву постоје следећа посебна правила о дејствима добровољне ликвидације: ликвидација солвентног друштва не значи аутоматски и престанак радног односа запослених; престанак овлашћења борда директора, осим ако скупштина или ликвидациони управник не одобре настављање обављања дужности; расподела имовине врши се тако што се прво намирују трошкови, па привилеговани и обезбеђени повериоци, након тога необезбеђени повериоци; остатак имовине припада власницима у виду ликвидационог вишка у сразмери са њиховим учешћем у капиталу.³⁰

IV Законски оквир

1. Развој института

Добровољна ликвидације је уведена Законом о предузећима из 1996. године. Званичан законски термин је био „ликвидација“, а сам институт је представљао новину у нашем правном систему у односу на поступак ликвидације који је већ био прописан Законом о принудном поравнању, стечају и ликвидацији из 1989. године (у теорији и пракси означавао као судска ликвидација).³¹

2. Позитивно право

Добровољна ликвидација привредних друштава је уређена одредбама ЗПД, а поједина питања су регулисана и Законом о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре и Законом о Агенцији за привредне регистре.³²

29 ЗС, чл. 73–100.

30 М. Васиљевић, *Коментар Закона о привредним друштвима*, стр. 684.

31 О разлозима и циљевима увођења института вид. М. Велимировић, *нав. чланак*, стр. 34.

32 *Службени гласник РС*, бр. 99/2011 и *Службени гласник РС*, бр. 55/2004, 111/2009 и 99/2011.

Привредна друштва која су субјекти добровољне ликвидације у смислу ЗПД представљају друштва лица (ортакчо и командитно) и друштва капитала (акционарско и друштво са ограниченом одговорношћу). Са друге стране, ликвидација посебних привредних субјеката (банке, друштва за осигурање, инвестициона друштва и др.) је додатно уређена и другим законским прописима.³³

Ако би се размишљало у правцу да је законски могућа и дозвољена сходна примена стечајних прописа у поступку добровољне ликвидације привредних друштава, што је и став аутора, прописи чија би примена у том случају преовладала јесу ЗС, Правилник о утврђивању националних стандарда за управљање стечајном масом и Кодекс етике стечајних управника.³⁴ Такође, може се размишљати у правцу да и обичаји и судска пракса имају утицаја на попуњавање правних празнина које постоје код института добровољне ликвидације привредних друштава.³⁵

3. Могућ законски оквир

У српском праву добровољна ликвидација, односно ликвидација солвентног друштва је већ представљала део стечајног законодавства (Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији из 1989. године), што у упоредним правима није правило (регулисана је компанијским законима), мада има размишљања да добровољну (солвентну, вансудску) ликвидацију треба регулисати заједно са стечајем.³⁶

Будући да поступак добровољне ликвидације може да „склизне“ у поступак стечаја,³⁷ односно да свака добровољна ликвидација може

33 Банке и друштва за осигурање – Закон о стечају и ликвидацији банака, Закон о Агенцији за осигурање депозита, Закон о осигурању, Закон о банкама; организатор тржишта, инвестициона друштва, друштва за управљање инвестиционим фондovima, затворени инвестициони фонд – Закон о тржишту капитала; пензијски фонд, друштва за управљање пензијским фондovima – Закон о добровољним пензијским фондovima и пензијским планovima.

34 Кодекс етике за стечајне управнике (*Службени гласник РС*, бр. 11/2010); Правилник о утврђивању националних стандарда (*Службени гласник РС*, бр. 13/2010); за детаљан списак стечајних прописа погледати <http://alsu.gov.rs/bap/code/navigate.jsp?id=304>. Постоје и други правни извори релевантни за спровођење стечајног поступка, као на пример Закон о парничном поступку, Закон о облигационим односима, Закон о основама својинско-правних односа, Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар и др.

35 Судска пракса је већ „одлучивала“ у корист сходне примене стечајних прописа; вид. сентенце из судских пресуда код: М. Васиљевић, *Коментар Закона о привредним друштвима*, стр. 683 и Мирко Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, стр. 593.

36 Љ. Дабић, *нав. чланак*, стр. 120; М. Васиљевић, *Коментар Закона о привредним друштвима*, стр. 682; М. Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, стр. 593; В. Радовић, *нав. дело*, стр. 3.

37 ЗПД, чл. 527, 539.

представљати „потенцијални“ стечај, било би целисходније да се иста регулише стечајним прописима. У том случају, било би значајно уредити и питање дејства процесних радњи које су предузете у поступку добровољне ликвидације на поступак стечаја, а како би се заштитили повериоци од могућих злоупотреба у наставку стечајног поступка.³⁸ У упоредној пракси постоје случајеви да су материјалне норме у вези са добровољном ликвидацијом предвиђене компанијским законом, а одредбе процесног карактера су регулисане у посебном закону који дефинише сам поступак ликвидације привредног друштва.³⁹

V Закључак

Аутор сматра да тренутно важећи ЗПД на веома сумаран начин уређује покретање, спровођење и окончање поступка добровољне ликвидације привредних друштава, иако је нормирање знатно побољшано у односу на раније важећи ЗПД.

Да би се поступак спровео на законит и професионалан начин, аутор је мишљења да је неопходно да сви органи који учествују у поступку добровољне ликвидације поседују шира знања од законских норми које уређују добровољну ликвидацију, пре свега да познају стечајне прописе и прописе који се односе на одговорност и последице услед незаконитог поступања органа поступка. Управо услед „несвесности“ о ширини знања, у пракси је устаљено мишљење да је добровољна ликвидација „лак посао“, те да истим свако може „да се бави“, односно да свако лице може да се нађе у улози ликвидационог управника и да то није неопходно да буде професионалац, тј. неко ко разуме законске прописе и ко зна како да их примењује (адвокат, стечајни управник, дипломирани правник).

Да би се тренутно стање променило, односно да би се добровољној ликвидацији придао већи значај у пракси, једно од могућих решења би било и да се поступак добровољне ликвидације привредних друштава (уз предлог да се уведу и услови за обављање функције ликвидационог управника) „врати“ у оквире закона којим се уређује стечај, а како је било предвиђено у једном од раније важећих стечајних прописа. Аутор сматра да би на тај начин поступак ликвидације у ширем смислу био заокружен у једну целину и био на месту које му по правној природи припада.

38 Н. Јовановић и др., *нав. дело*, стр. 414.

39 Тако раније у законодавству Републике Српске, види: Витомир Поповић, „Добровољна ликвидација као начин престанка предузећа према новом Закону о привредним друштвима Републике Српске“, Зборник радова *Актуелности и трајанској и иривачкој законодавства и иравне ираксе*, бр. 8/2010, стр. 96 и 100.

Nataša CVETIĆANIN, M.A.
Attorney at Law and Bankruptcy Administrator

LEGAL SIGNIFICANCE AND POSITION OF VOLUNTARY LIQUIDATION WITHIN COMPANIES' CESSATION SYSTEM

Summary

This paper aims to point out the fact how important it is to know and be able to carry out the procedure of voluntary liquidation of companies in a lawful and professional manner, and how and why this procedure has been unduly simplified and done in layman's terms by its actors.

The author insists on importance of voluntary liquidation of companies within the system of cessation of companies, where it belongs by law, but is skeptical that voluntary liquidation has this importance manner in practice, taking into account the "inadequate" proceeding by the majority of actors in the process and of the authority which is responsible for its implementation.

The author concludes that in order to "improve" the process of voluntary liquidation of companies the best would be to pass amendments to the law and introduce the professionalization of the function of the liquidator.

Key words: *voluntary liquidation, cessation of the company, liquidator.*